

ÖVERALLT, OUPPHÖRLIGT

Johan Jönsons nyutkomna, över 2000 sidor långa *ProponeisiS*, ger sig ånyo i kast med beprövad tematik: poesin som motrörelse, som arbete, ickearbete, dödsbringare och dröm. Bokens mångfald av mot varandra ställda diskurser synliggör ideologins verkan i språket men gör det samtidigt svårt att upprätta en kritisk distans, skriver Adam Westman.

[Lyssna på recensionen? Klicka på pilen!]

Det grekiska verbet *proponein* betyder att för-arbeta men även arbeta i stället för. Verbets båda betydelser ringar in två spår i Johan Jönsons senaste bok *ProponeisiS*. Boken kan sägas befinna sig i ett ständigt potentiellt skaldande förarbete, det är en diktbok som prövar olika möjligheter i syftet att stanna kvar i bokens oförverkligade potential. Ett annat spår i boken, är att diktjagets tillvaro inte längre, som så ofta i Jönsons böcker, präglas av förvärvsarbete. Så boken *ProponeisiS* kan sägas utföra ett arbete istället för lönearbetet.

Det är en utmaning att sammanfatta en tvåtusentvåhundrasträttiovtvåsidig bok skriven av Johan Jönson. Men låt mig försöka ge en bild av *ProponeisiS*. För den läsare som sen tidigare är bekant med Jönsons poesi känns mycket igen. Boken byter ständigt form, i den ryms dagboksanteckningar och avantgardiska textsjok, prosa och poesi, sublim naturdikt och filosofiska reflektioner över politiska och estetiska frågeställningar, arbetsskildringar av olika låglönejobb och patriarkala sexistiska skildringar av heterosexuella relationer. Det förekommer också, vilket har blivit vanligare i Jönsons senare produktion, icke-lexikala figurer, streck, cirklar och symboler genom boken.

ProponeisiS inleds med en prosatext som är uppdelad i två femradiga stycken med indragna och jämna höger- och vänstermarginaler. De femradiga styckena åtskiljs på sidan av ett mindre mellanrum. Denna textform återkommer genom hela boken men avbryts av andra former. Innanför *ProponeisiS* bokpärmar ryms ett stort antal mindre böcker interfolierade i den opaginerade textmassan. Dessa mindre böcker märks ut med ett försättsblad där författarnamn, titel, förlag och ISBN-nummer står utskrivna. De är också paginerade.

ProponeisiS börjar i ett minne av ett arbetsmoment på en grafitpulververkstad i Sundsvall där diktjaget jobbade som ung. I minnet hissas han in i en av de stora ugnarna för att skrapa rent den. Det är en tät skildring som i sin detaljriktighet blir hypnotiskt abstrakt och etablerar en enorm närvaro hos läsaren. Den här scenen slutar i ett konstaterande att diktjaget befinner sig långt hemifrån och att inget hem heller går att återvända till. Det är ett vemodigt konstaterande och utgör också början på ett av de ovannämnda spåren, nämligen lämnandet av den egna klassen. Sedan övergår texten till att bli en meditation över dödens närvaro i den egna kroppen och tidens oupphörliga gång vilken gestaltas via de olika kranar som droppar i diktjagets lägenhet. Nu återfinns också, inkilad i texten, återkommande kursiverade utsagor om bokens, i generella termer, natur. Det kan låta så här:

står alltid och smådroppar. Att göra bok, istället för att minnas. Mitt liv är inte verkligt. Det har aldrig varit verkligt. Kan aldrig bli, särskilt inte vid skrivbordet. Boken är dödens gestaltning, i de öppna handflatorna, vänd mot ansiktets mask. Tänderna.

Blodet. Varje dag blod i munnen. Särskilt efter arbetspassen vid skrivbordet. När jag går hem för att äta kommer det blod i munnen, jag spottar blod. Som om blodet trängt upp ur tänderna, ut genom tänderna, som med kapillär kraft, och fyll-

[Ny sida]

er munhålan. Boken minns från framtiden, den ogörliga framtiden. Regnvattnet som droppar, och droppar, likt ett avlägset, likgiltigt tickande. Att göra bok. Att göra död, andras och egen. Eftermiddag. Lägenheten tom, ödslig, fylld av dagisbarnens stöj och

skrik, som känns som hetsiga påminnelser om död. Boken är den omöjliga lagens gestalt, som gör liv, men inte kan tala. Vad händer efter döden? Livet går vidare. Allt liv. Såklart. Alltid. Överallt.

Oupphörligt. Men vi föds ur döden av döden. Att

Cirka tvåhundra sidor in stöter en på den första interfolierade boken som bär titeln *Begravning, Brev*. I centrum för denna bok återfinns ett icke-avsänt brev ställt till författarens mor. Det gäller en planerad diktbok som ska handla om den egna släktens historia. En skildring av ”ett enormt men likväl perifert myller av svenska bonde- och arbetarklasserfarenheter, sådan den traderats”. Denna bok kommer möjligen inte skrivas och åtminstone inte publiceras. En läsning som kan göras utifrån detta planerade verk och som sätter ljus på ett utmärkande drag hos *ProponeisiS* är att de interfolierade och de planerade böckerna fungerar i *ProponeisiS* som ett sätt att undvika att behöva förverkliga en specifik och enskild bok. Istället tillåter de *ProponeisiS* dröja kvar i bokens utopiska position av oändlig möjlighet. Egentligen liknar det den position som finns innan skrivandet av en bok. Alltså drömmarna om den oskrivna bokens potential och möjligheterna, denna drömda bok är en omöjlig bok. Men i sitt mångfaldigande av böcker och planerade verk stannar *ProponeisiS* i den omöjliga boken.

Den här överblicken ger ingen exakt helhetsbild över *ProponeisiS*, inte i relation till hur den ser ut eller vad den handlar om. Vad denna överblick ändå synliggör är hur boken jobbar med montage som metod. En kan se hur detta montagearbete görs på både mikro- och makronivå. Vad Johan Jönson hela tiden etablerar är en växelverkan mellan olika textuella element, ibland ner på de enskilda radernas nivå men också på den högre nivån mellan de olika interfolierade böckerna och de texter som står på de opaginerade sidorna.

Den grundläggande spänningen i *ProponeisiS* genereras av relationen mellan dess enskilda delar och dess helhet, mellan boken läst som montage och boken läst linjärt. Den franska konsthistorikern och filosofen George Didi-Huberman har skrivit om montage i relation till Bertolt Brechts arbetsjournaler och *Kriegsfiabel*, böcker som arbetar med fotografi och text i sina montagearbeten. Didi-Huberman menar att montage sammanför heterogena element i nya konstellationer för att kunna arrangera skillnad, konfrontation och konflikt men också för att synliggöra de dolda relationer som finns mellan de disparata delarna. På samma sätt är montage verksamt även i *ProponeisiS*.

Innanför sina pärmar sammanför *ProponeisiS* en stor mängd diskurser som ställs mot varandra. I denna konfrontativa form utblottas och påvisas skillnader men även vad som är gemensamt för bokens texter.

Två olika formprinciper konstituerar boken, och följaktligen två läsmetoder att tillägna sig den på. Läsaren kan antingen underordna sig bokens linjära struktur eller skapa egna läsmontage

De här två läsmetoderna utgör varandras motpoler och montage kan förstås vinna kraft när det motsätter sig den mer kontinuerliga och följsamma läsmetoden. Men montage riskerar också att utebli eftersom läsaren kan undvika att sätta i gång montage.

Det finns andra sätt att tänka bokens tøjande av bokkonceptet till exempel i relation till andra konstnärliga uttryck. Under en vecka i januari 2016 på Rönnells antikvariat i Stockholm högläste Johan Jönson, i sextimmarsspass, samtliga böcker i sin rörelsetriologi. Det är uppemot fyratusen sidor som han tog sig genom. Här sträcker sig Jönsons konstnärliga gärning bort från boken, bort från poesiuppläsning och in mot performancekonsten. Uppläsningen påminner mer om konstnären Marina Abramović tidiga verk som ofta handlar om kroppens uthållighet under fysisk påfrestning.

Jag kan erinra mig att uppläsningen satte fokus på relationen mellan den statiskt läsande kroppen, rösten och texten. Hur den upplästa texten blottade en privat skriv- och läsakt i en offentlig miljö. Detta fick som effekt att gränsen mellan bok och omgivning suddades ut. Boken kunde bäst då förstås som ett slags atmosfäriskt ljud som blev till en ljudkuliss för åhörarens egna tankar. I *ProponeisiS* kastas läsaren mellan bokens olika typografiska förändringar, hur den skiftar mellan diverse typsnitt och teckenstorlekar. En andas ut vid de glesare textpartierna och samlar andan inför de täta prosapassagerna, som ibland närmar sig olösligheten i och med sina minimala teckenstorlekar.

Under läsningen brottas jag ständigt med bokens motsägelsefullhet. Dikten är, som det så ofta heter hos Jönson, immanent och kritisk. Fast besluten att befinna sig i negativiteten, i det oupphörliga blottandet av alla positioners inneboende konflikter. Detta gör det också omöjligt, märker jag flera gånger under skrivandet av denna recension, att upprätta en kritisk distans till boken. Det är som om en själv har svalts av bokens kritik och finner ingen väg ut. I mitt tycke summeras bokens grundmodus i följande citat

**/.../ Att ständigt försöka undkomma liberalistiskt och kapitalistiskt reproduktiva teckenmönsterbildningar. Att inte affirmera det rådande.
/.../**

Detta är även vad boken menar när den påstår att den *producerar kritisk diskursivitet*. Alltså för att uppnå denna undkommande rörelse så reproducerar boken en mängd diskurser och alla de olika positioner som finns i dessa, i syfte till att blottlägga deras motsägelsefullhet. Stundtals erfar jag att *ProponeisiS* sluter sig, eftersom den multipla diskursiviteten, i slutändan är avhängig läsarens förmåga att sätta igång montagets dialektiska rörelse. Flyter en istället med i bokens flöde riskerar dikten att stanna i ett okritiskt reproducerande av den hegemoniska ordningen och skapar istället ideologiska förtätningar. Men då svarar dikten med

/.../ Att det är omöjligt att inte tjänstgöra, också åt det man inte önskar, rent av ogillar eller tänker sig avsky och ämnar motarbete. Att det måste vara utgångspunkten, åtminstone för ett radikalt materialiskt skrivande,

där också språket och teckensystemet förstås och bearbetas som kollektiva fält av vektorer. /.../

Detta radikalt materialistiska skrivande utgör den grundmurade position som genomsyrar *ProponeisiS*. Det är också den enda position som framstår som möjlig eftersom den förmår politisera diktens språkarbete genom att synliggöra ideologins verkan i språket. Men i min läsning får det *ProponeisiS* att framstå som slutet då det är en position som hela tiden värjer sig mot att dikten skulle kunna delta i skapandet av något annat än den rådande ordningen.

På ett sätt tänker jag att *ProponeisiS* är en dikt som inte har del i världen. Istället iscensätter den en kritisk rörelse gentemot olika diskursiva positioner. Det är en lovvärd strategi, jag uppskattar hur *ProponeisiS* synliggör ideologins närvaro i språket men det gör också att något faller bort från relationen mellan dikten, språket och världen.

Jag föreställer mig att det skulle gå att skriva en materialistiskt kritisk poesi som också förmådde framvisa det som är opakt, okänt och radikalt annorlunda för den egna dikten. En sådan poesi skulle möjliggöra ett framhållande av det som kämpar mot och som erbjuder alternativ till en förtryckande ordning. Det skulle vara ett skrivande som förändrade hur läsaren såg sig själv och världen.

Vad jag önskar mig är att dikten kunde drömma, inte som en flykt från språket, immanensen och den kritiska negativiteten men som ett uppvisande av poesins också utopiska, drömmande och fantasieggande egenskaper. Idén om att det finns något i kollektiva kamper som dikten har del i, något som sträcker sig glimtvis bort från de dominerande relationerna och upprättar andra gemenskaper skulle vara spännande att få ta del av i relation till *ProponeisiS* heterogenitet.

Att boken skulle ge plats åt de drömmar om en flykt bort från den rådande ordningen som också alltid dröms i men mot densamma.

ProponeisiS
Johan Jönson
Albert Bonniers, 2021

Foto: Johan Jönson